

PANJOB – QADRIYATLAR SAQLANIB QOLGAN TOG‘ BAG‘RIDAGI MO‘JIZA

Rahmonov Maxammad Habibullo o‘g‘li

Termiz davlat universiteti

Jahon tarixi kafedrası o‘qituvchisi

+99891 582-25-25. muhammad19940208@mail.ru<https://doi.org/10.5281/zenodo.15384291>

Annotatsiya. Mazkur maqolada Surxondaryo viloyatining Boysun tumanida joylashgan Panjob qishlog‘ining tarixiy, madaniy va ijtimoiy hayoti chuqur tahlil etilgan. Muallif qishloqning qadimiy etnik tarkibi, urf-odatları, diniy va ma‘naviy qadriyatlari hamda ularning zamonaviy hayot bilan uyg‘unlashuv jarayonini yoritadi. Besh asosiy urug‘ – Sa‘noni, Shexoniy, Solixi-Ka‘noniy, Oshiqi va Shihistonagiylar – tomonidan asrab-avaylab kelinayotgan marosimlar, an‘analar va ijtimoiy birlik tuyg‘usi Panjob qishlog‘ining o‘ziga xos merosini tashkil etadi. Shuningdek, maqolada tarixiy-arxeologik tadqiqotlar, 2025-yilgi Navro‘z sayli misolida Panjob xalqi qadriyatlarining bugungi kunda qanday qadr topayotgani ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: Panjob qishlog‘i, Surxondaryo, qadriyatlar, urf-odatlar, besh urug‘, tarix, arxeologiya, Kushonlar, diniy marosimlar, xalq bayramlari, Navro‘z, etnogenez, madaniy meros, tog‘li hududlar, O‘zbekiston.

Аннотация. В данной статье всесторонне анализируется историческая, культурная и социальная жизнь кишлака Панжоб, расположенного в Бойсунском районе Сурхандарьинской области. Автор освещает древний этнический состав кишлака, его обычаи, религиозные и духовные ценности, а также процесс их синтеза с современной жизнью. Обряды, традиции и чувство социальной сплочённости, бережно сохраняемые пятью основными родами — Санони, Шехоний, Солихий-Каноний, Ошийкий и Шихистонагий, составляют уникальное наследие Панжоба. Кроме того, в статье рассматриваются историко-археологические исследования и на примере празднования Навруза 2025 года показывается, как ценности народа Панжоба сохраняются и развиваются в наши дни.

Ключевые слова: кишлак Панжоб, Сурхандарья, ценности, обычаи, пять родов, история, археология, кушаны, религиозные обряды, народные праздники, Навруз, этногенез, культурное наследие, горные регионы, Узбекистан.

Abstract. This article provides an in-depth analysis of the historical, cultural, and social life of the village of Panjob, located in the Boysun district of Surkhandarya region. The author highlights the ancient ethnic composition of the village, its customs, religious and spiritual values, and how these are integrated into modern life. The ceremonies, traditions, and sense of social unity preserved by the five main clans — Sa‘noni, Shekhoniy, Solikhi-Ka‘noniy, Oshiqi, and Shihistonagiy — form the unique heritage of Panjob. Additionally, the article discusses historical and archaeological research and, using the 2025 Navruz festival as an example, illustrates how the values of the Panjob people are being honored and revitalized today.

Keywords: Panjob village, Surkhandarya, values, customs, five clans, history, archaeology, Kushans, religious rituals, folk festivals, Navruz, ethnogenesis, cultural heritage, mountainous regions, Uzbekistan.

Kirish: Panjob — qadim va zamonaviylik qo‘shilgan maskan

O‘zbekistonning har bir hududi, har bir qishlog‘i o‘ziga xos tarix, madaniyat va qadriyatlarni o‘zida mujassam etgan bo‘lib, ular orasida Surxondaryo viloyatining Biysun tumani Panjob qishlog‘i alohida o‘ringa ega. Panjob — bu nafaqat go‘zal tabiat manzaralari, balki asrlar davomida asrab-avaylab kelinayotgan urf-odatlar, milliy qadriyatlar va mehnatkash xalqi bilan mashhur maskandir.

Bugungi globallashuv va urbanizatsiya jarayonida qadimiy qadriyatlar ko‘plab hududlarda yo‘qolib borayotgan bir paytda, Panjob qishlog‘ida bu qadriyatlar yangi mazmun kasb etib, zamonaviy hayot bilan uyg‘unlashmoqda. Mazkur maqolada Panjob qishlog‘ining tarixiy ildizlari, ijtimoiy-madaniy hayoti, urf-odatlari va hozirgi zamonaviy rivojlanish jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, qishloq hayotida qadriyatlarning qanday qadr topayotgani, yosh avlod tarbiyasidagi roli va istiqboldagi o‘rni haqida so‘z yuritiladi.

Panjob qishlog‘i joylashgan hudud – ya‘ni Surxondaryo viloyatining janubiy tog‘li mintaqalari, qadimdan turli xalqlar va etnik guruhlarining yashash, harakatlanish va madaniy aralashuvi maydoni bo‘lgan. Bu hudud tarixan Eron, Hindiston va Movarounnahr sivilizatsiyalari tutashgan muhim geostrategik mintaqaga hisoblangan.

Tarixning sahifalarida: Panjobning ildizlari va arxeologik manbalari

Ko‘hitang tog‘ tizmasi bo‘ylab joylashgan qishloq va vohalarda qadimdan tog‘li dehqonlar, chorvadorlar va hunarmandlar istiqomat qilgan. Aholi etnik tarkibida turlar, sak-massaget, keyinchalik esa eftalitlar, sosoniylar, arablar va mo‘g‘ullar davrida shakllangan mahalliy xalqlar izlari mavjud.

XVI–XIX asrlarda bu mintaqaga Buxoro amirligi tarkibida bo‘lib, Panjob qishlog‘i Pasxurt (Poshkhurt) bekligi hududiga kirgan. Aholi tarkibi asosan tojiklardan iborat bo‘lib, ular turmush tarzida tog‘li dehqonchilik, bog‘dorchilik, chorvachilik, shuningdek, buloq suvlari asosida sug‘orma ekinlar yetishtirish bilan shug‘ullanishgan.

1886-yilda Surxon vohasini o‘rganib chiqqan rus harbiylari, jumladan kapitan N.N. Pokotilo o‘z hisobotida Panjobni mustaqil amlokдорlik sifatida qayd etgan. Keyinchalik, XX asr boshlarida bu ma‘muriy birlik tugatilgan va Xatakkent amlokдорligiga qo‘shilgan. 1926-yilda esa Panjob Sayrob qishloq kengashiga birlashtirilgan va bu davrda qishloqda 320 ta xonadon bo‘lgan. 1980-yillarning ikkinchi yarmida Panjob hududida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar bu qishloq va uning atrofidagi tog‘li mintaqaning qadimiy tarixini yoritishda muhim manbaga aylandi. Jumladan, mashhur arxeolog va tarixchi olimlar — B. X. Karmisheva (Moskva), E. V. Rtveladze (Toshkent), S. I. Ivanov (Sankt-Peterburg), T. Annayev (Termiz) va P. Shoimov (Muzrabot) 1985–1988-yillar oralig‘ida Kushonlar imperiyasi davriga oid bo‘lgan qadimiy davlat chegarasi devorlarini tekshirish ishlarini olib bordilar.

Bu izlanishlar davomida ichki Panjobga kirish nuqtasi bo‘lgan qadimiy darvoza — Gazak darvozasi aniqlanib, arxeologik jihatdan qayd etildi. Qadimiy mudofaa devorlari va ushbu hududdagi arxeologik obidalar o‘sha davr hukmronlik tuzumi, savdo yo‘llari va chegara nazorat tizimi haqida muhim ma‘lumotlar beradi.

Urug‘lar uyushmasi: Besh urug‘ning ijtimoiy va madaniy roli

Tadqiqotlar natijalari hududning faqat etnik emas, balki siyosiy-mudofaa tizimidagi o‘rnini ham yoritib berdi. Panjob qishloq aholisi beshta katta urug‘i mavjud bo‘lib, har biri alohida mavqega egadir. Xususan, oshiqi urug‘i qadimdan o‘zining an‘naviy qadriyatlari va madaniy xususiyatlarini saqlab kelmoqda. Ularning asosiy qadriyatlari mehnatga bo‘lgan hurmat, o‘zaro yordam va milliy birlikni mustahkamlashdir.

Oshiqli urug'i o'zlarining tarixiy ildizlarini va madaniyatini saqlashga katta e'tibor berib, kelajak avlodlarga yetkazishda davom etmoqda. Shexonilar urug'ining qadriyatlari, o'zining mustahkam oilaviy tizimi va etika qoidalariga asoslanadi. Ular o'zlarining mehnatga bo'lgan sadoqatini, hurmatni va adolatni qadrlashadi. Shexonilar urug'ining qadriyatlari, ularning ijtimoiy tizimlarida, o'zaro munosabatlarda va kelajak avlodlarga o'rgatish uchun saqlanadi.

Kanonilar urug'ining qadriyatlari diniy va oilaviy asosga ega bo'lib, an'anaviy hayot tarzini saqlashga intilishadi. Ular o'zlarining diniy qadriyatlarini, axloqiy me'yorlarni va oilaviy an'analarga sodiq qolishadi. Kanonilar o'z qadriyatlarini saqlash orqali milliy va diniy birdamlikni rivojlantirishga harakat qiladilar. Sa'noni urug'ining qadriyatlari, uzoq tarixga ega bo'lgan oilaviy va ijtimoiy an'analarga asoslanadi. Ular bir-biriga hurmat ko'rsatish, adolatli bo'lish va jamoaviy hayotni qadrlashadi. Sa'noni urug'i o'z qadriyatlarini saqlash orqali jamiyatda barqarorlikni va tinchlikni saqlashga intiladi. Shahistonagi urug'ining qadriyatlari, o'zlarining tarixiy kelib chiqishlarini, ota-bobolarining urf-odatlarini va oilaviy an'analarga sodiqlikni o'z ichiga oladi. Shahistonagi urug'ining qadriyatlari, ularning o'zaro hamkorlikda ishlashini, o'zaro hurmatni va qadrlashni saqlashga yordam beradi.

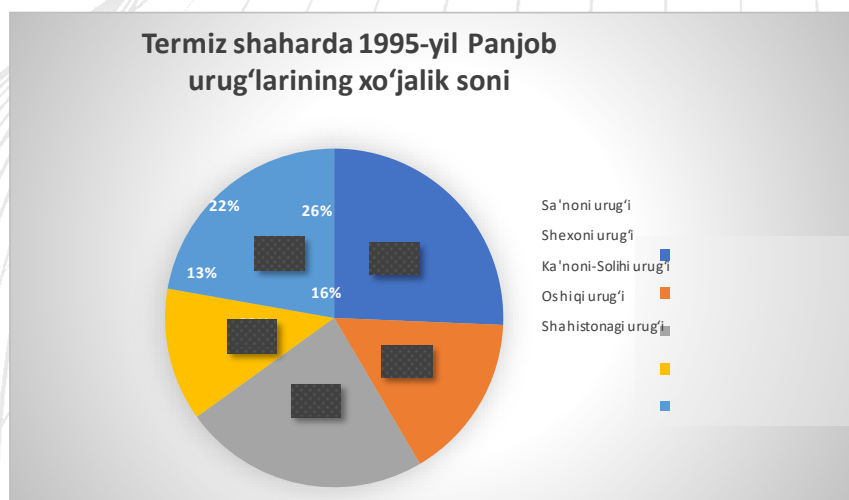
Panjob xalqlari asrlar davomida o'z madaniy an'analari, urf-odatlarini va tili bilan ajralib turgan. Ular orasida mehnatsevarlik, jamoa bilan ishlash va tabiatga moslashgan hayot tarzi ustuvor bo'lgan. Tog'li hudud sharoitlari, ayniqsa buloq suvlari asosida barpo etilgan hayot tarzida mahalliy xalqning eko-madaniy merosi yaqqol namoyon bo'ladi.

An'ana va marosimlar: Urf-odatlar avlodlar bog'inidir

Nomguzaron (Ism qo'yish marosimi) - Yangi dunyoga kelgan bir farzand uchun bu marosim, sanki, bir olamni yangi boshlanishiga ega ekanligining belgisidir. Besh urug' vakillari birlashtirgan mazmunli marosim, yangi hayotning yengilmas ruhini tashkil etadi. Erkak va ayollar uchun alohida dasturxonlar tayyorlanib, har bir otashli tanishuv so'ngida qadimiy sovg'alar taqdim etiladi. Ism qo'yish marosimi — bu faqatgina bir kishining nomi bilan chegaralanmaydi, balki u butun bir xalqning umidini, baxtini o'zida mujassam etadi. Bu marosimning o'zida hayotning barcha ma'nolari, va nihoyat, kelajak avlodning omadli bo'lishiga bo'lgan ishonchning ramzi yashirin.

Obro' (Payg'ambar yoshi marosimi) - Panjobdagi bu marosimda, obro'li va o'ziga xos fazilatli insonlarning sharafi uchun o'tkazilgan oshda, xalqning qalbiga yuksak hurmat va e'tibor nurlarini yo'naltiradi. Bu marosimda nonga va pulga to'la

qo'llar, o'zining keksaygan yoshlari bilan jamiyatga o'zining haqiqiy o'rnini ko'rsatadi.

Ularining o'zni jamiyatda muhimligini tan olish, ular o'rtasida bir-biriga hurmat va mehrni uyg'otadi. Bu marosimning g'oyasi shundaki, fazilatlar jamiyatni qo'llab-quvvatlaydi va shu bilan o'sha paytda yangi bir nazar bilan jamiyatni to'g'ri shakllantirishni ta'minlaydi.

Soyish (Sunnat to'y marosimi) - Tog'lik yurtda har bir chiroyli omonat, xuddi bitta so'ylashish kabi, o'zining barakali o'rnini topadi. Panjobda, ayniqsa, bu marosimda taqsimlanadigan jonzoqlar va ne'matlar — ular har bir uyda adolat va birlik ramziga aylanishi, faqatgina odat emas, balki jamiyatning haqiqiy ruhiy kamolotini o'rganishga bo'lgan ehtiyojga aylanishi kerak. Besh urug' vakillari o'rtasida adolatli ravishda bu barcha ne'matlar bo'lishi, har bir odamda faqatgina osmonni qaratgan bir orzuga bo'lgan ishonchni uyg'otadi. Bu marosim hamma uchun yo'l ko'rsatuvchi va yuksak maqsadlarga erishish uchun birlashtiruvchi kuch sifatida jonlanadi.

Diniy va ma'naviy qadriyatlar: Ruhiy birlikni saqlovchi omillar

Bundan tashqari, Panjob qishlog'ining besh urug'i — Sa'noni, Shexoniy, Solixi-Ka'noniy, Oshiqiy va Shihistonagiylar — diniy marosimlarni ham asrlar davomida deyarli hech qanday o'zgarishsiz saqlab kelmoqda. Har bir ibodat, duolar, ro'za, hayit, janoza va boshqa diniy amallar qat'iy tartib va urf-odatlar asosida o'tkaziladi. Bu holat Panjob xalqining e'tiqodi, e'tibori va diniy sabr-toqati naqadar mustahkamligini namoyon etadi.

Misol uchun, diniy marosimlardan jumagi (yettilik), chil (qirq), sol (yil) marosimlari, shuningdek, XIX asr o'rtasi – XX asr oxirlarigacha hayrot, urug'lik berish, qabr boshiga haytlik chiqarish urf-odatlarni o'tkazib kelishgan.

Ular diniy marosimlarni nafaqat ibodat sifatida, balki avlodlar o'rtasidagi ma'naviy rishtalarni mustahkamlovchi, oilaviy va urug'iy birdamlikni ta'minlovchi qadriyat sifatida qabul qilganlar. Ayniqsa, Qurbon hayiti, Ramazon, nafl ro'zalar yoki muqaddas kechalar — har biri jamiyatda ruhiy poklanish va birlashuvning yorqin ko'rinishiga aylangan. Shu tariqa, Panjob qishlog'i o'z diniy va ma'naviy merosini avlodlardan avlodga asrab, uni kelajakka yetkazmoqda. Bunday hayratga soladigan marosimlar orqali Panjob qishlog'i aholisining qadriyatlari nafaqat o'z yurtida, balki butun dunyo miqyosida qadrlanadi va ulkan ijtimoiy o'zgarishlar va yangi hayotga intilishning yorqin ifodasi sifatida saqlanadi. Har bir marosim — bu nafaqat qadriyatlar, balki insonning abadiy orzulari va mehnati bilan bog'liq qadriyatlar umidining aksidir.

Navro'z sayli: Zamonaviy hayotda qadim an'analar

Qolaversa, bir necha yillar davomi o'tkazilmay qolgan Navro'z sayillari 2025-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan Navro'z umumxalq bayramini o'tkazish bo'yicha rasmiy qaror qabul qilingan. Mazkur qaror 2025-yil 21-fevralda PQ-68-son bilan imzolangan bo'lib, unda bayramni "Qadriyatlarning boqiy bo'lsin, Navro'z!" degan bosh g'oya asosida umumxalq sayillari shaklida yuqori saviyada keng nishonlash belgilangan. 2025-yil 5-aprel kuni Surxondaryo viloyatining Boysun tumaniga qarashli O'rta Panjob qishlog'ida milliy qadriyatlar va an'analarni asrab-avaylash, avlodlar o'rtasida birdamlikni mustahkamlash maqsadida Navro'z sayli keng miqyosda nishonlandi. Bayramning eng diqqatga sazovor jihati — tadbirning bevosita Panjob qishlog'ining besh urug'i vakillari tashabbusi bilan, o'zaro hamjihatlikda tashkil etilgani bo'ldi. Urug' vakillari tomonidan yig'ilgan mablag'lar evaziga sport musobaqalari — kurash, ko'pkari va marafon bellashuvlari g'oliblari uchun sovrinli buyumlar tayyorlandi. Sayl "Qudratimiz — birlik va hamjihatlikda" shiori ostida o'tkazildi.

Tadbir davomida xalq orasida e'tibor va hurmat qozongan insonlar tomonidan keng jamoatchilik uchun an'anaviy osh tarqatildi.

Termiz shahridan mehmonlarning kelib-ketishini qulaylashtirish uchun maxsus avtobuslar yo'lga qo'yildi. Bayram dasturini xalqaro va respublika miqyosidagi ko'plab tadbirlarning boshlovchisi, "Ma'rifat targ'ibotchisi" unvoniga sazovor bo'lgan Akramjon Quchqarov olib bordi.

Kurash, ko'pkari va marafon musobaqalari esa bevosita besh urug' vakillaridan tayinlangan, mazkur urug'larga mansub professional sportchilar tomonidan adolatli va xolisona tarzda o'tkazildi. Shu bilan birga, xalq o'yinlari ham bayram dasturining muhim qismi bo'ldi. Jumladan, saxovatli homiy — Nazarov Xasan (xalq orasida Gismoxan nomi bilan tanilgan) tomonidan tashkil etilgan o'yinlar — oshiqlar o'yini, chillik, arqon tortish va "qarab teb" kabi milliy sport turlari o'tkazilib, g'oliblar homiy mablag'i evaziga munosib tarzda mukofotlandi.

Mazkur sayl Panjob qishlog'i aholisi orasida nafaqat madaniy va sportiy birlik, balki tarixiy-etnik o'zlikni anglash, urug'lararo birdamlikni mustahkamlash yo'lida muhim ijtimoiy voqea sifatida tarixga muhrlandi.

Xulosa: Panjob – o'zlik, barqarorlik va madaniyat timsoli

Panjob qishlog'i Surxondaryo viloyatining tarixiy, madaniy va etnografik jihatdan alohida ahamiyatga ega bo'lgan maskanlaridan biridir. Qishloqning geografik joylashuvi — qadimiy sivilizatsiyalar tutashgan hududda joylashganligi, etnik tarkibining tarixiy qatlamlarga boyligi, arxeologik topilmalar bilan boyitilganligi va besh asosiy urug'ning qadriyatlar tizimi bu qishloqni noyob madaniy fenomen sifatida ta'riflashga asos bo'ladi.

Globalashuv jarayonlarida ko'plab qadimiy qadriyatlar yo'qolib borayotgan bir paytda, Panjobda bu qadriyatlar zamonaviylik bilan uyg'unlashgan holda yashab kelmoqda. Oshiqli, Shexoniy, Ka'noniy-Solixi, Sa'noniy va Shihistonagiy urug'lari o'zlarining diniy, axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarini asrab, ularni marosimlar, bayramlar va kundalik hayot orqali avlodlarga yetkazmoqda. Bu jarayonda Nomguzaron, Obro', Soyish kabi milliy marosimlar, diniy amallar va hayitlar muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda.

Ayniqsa, 2025-yilda rasmiy ravishda nishonlangan Navro'z sayli, Panjob qishlog'ida qadriyatlarning qayta tiklanayotganini, ular zamonaviy ijtimoiy hayotda ham o'z o'rnini saqlab qolayotganini yaqqol ko'rsatdi. Bu tadbir Panjob aholisining o'zaro birdamligini, tarixiy xotirani, milliy g'urur va ijtimoiy faolligini mustahkamlashda muhim rol o'ynadi.

Umuman olganda, Panjob qishlog'i misolida, milliy qadriyatlarning vaqt va makon osha yashashi, ularning yangi avlod tarbiyasidagi beqiyos o'rni, tarixiy-madaniy merosga bo'lgan ehtirom jamiyatda barqarorlik va o'zlikni anglashning tayanchlaridan biri ekanligi isbotlanadi.

REFERENCES

1. S.N.Tursunov «Boysun» -: T.Akademnashir
2. Mavlyuda Fayzullayeva "O'zbek taomlari bilan bog'lik an'analar" (Surxon vohasi misolida) nomzodlik dissertatsiyasi 2010 yil 123-bet
3. Кармишева Б. Х. Жилище узбеков племени карлук южных районов Таджикистана и Узбекистана.//ИООН АН Тадж.ССР. Вып.10–11.1956.S.13-23.
4. Ro'zimurod Qalandarov "Panjob va panjovliklar tarixi" Jayxun nashriyoti Termiz – 1997 yil 92 bet
5. Mahmudov K. Mehmonnoma. – Toshkent, 1989. – B. 90.
6. Dala yozuvi Boysun tumani ichki va tashqi Panjob qishlog'i 2022 yil
7. Dala yozuvi Termiz shahar Do'stlik va Boyqishloq mahallalari 2021 yil

8. Rahmonov, M. (2024). TOQCHI QAVMI AHOLISINING HUNARMANDCHILIGI VA UY-RO 'ZG 'OR KASBKORLIGI. *Modern Science and Research*, 3(5).
9. Rahmonov, M. (2024). SURXON VOHASI BOYSUN TUMANI PANJOB QISHLOG 'I AHOLISINING NOMODDIY MADANIYATIDAN. *TAMADDUN NURI JURNALI* , 6 (57), 78-81.
10. Rahmonov, M. (2024). SURXON VOHASIDA MAROSIMLAR VA RASM-RUSUMLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 956-959.
11. Rahmonov, M. (2024). SURXON VOHASI TOQCHI QAVMI AHOLISIORASIDA XALQ AMALIY BEZAK SAN'ATI RIVOJLANISHI. *Modern Science and Research*, 3(7).
12. Rahmonov, M. (2023). Surxon vohasi toqchi qavmlari hududiy joylashuvining ilmiy tahlili. *Markaziy Osiyo tarixi va madaniyati* , 1 (1), 341-344.
13. Habibullo o'g'li, RM (2024). SURXON VOHASI AHOLISINING AN'ANAVIY KIYIMLARI VA TAQINCHOQLARI.